

TA

Dokumentární film Marie-Magdaleny Kochové
„Věnováno všem, kteří vyrůstají jako ti druzí.“

Karlovy Vary
International Film Festival
Special Screenings

DOX Leipzig
Panorama:
Central and
Eastern Europe
2024

29th BUSAN
International Film Festival
2-11 October 2024

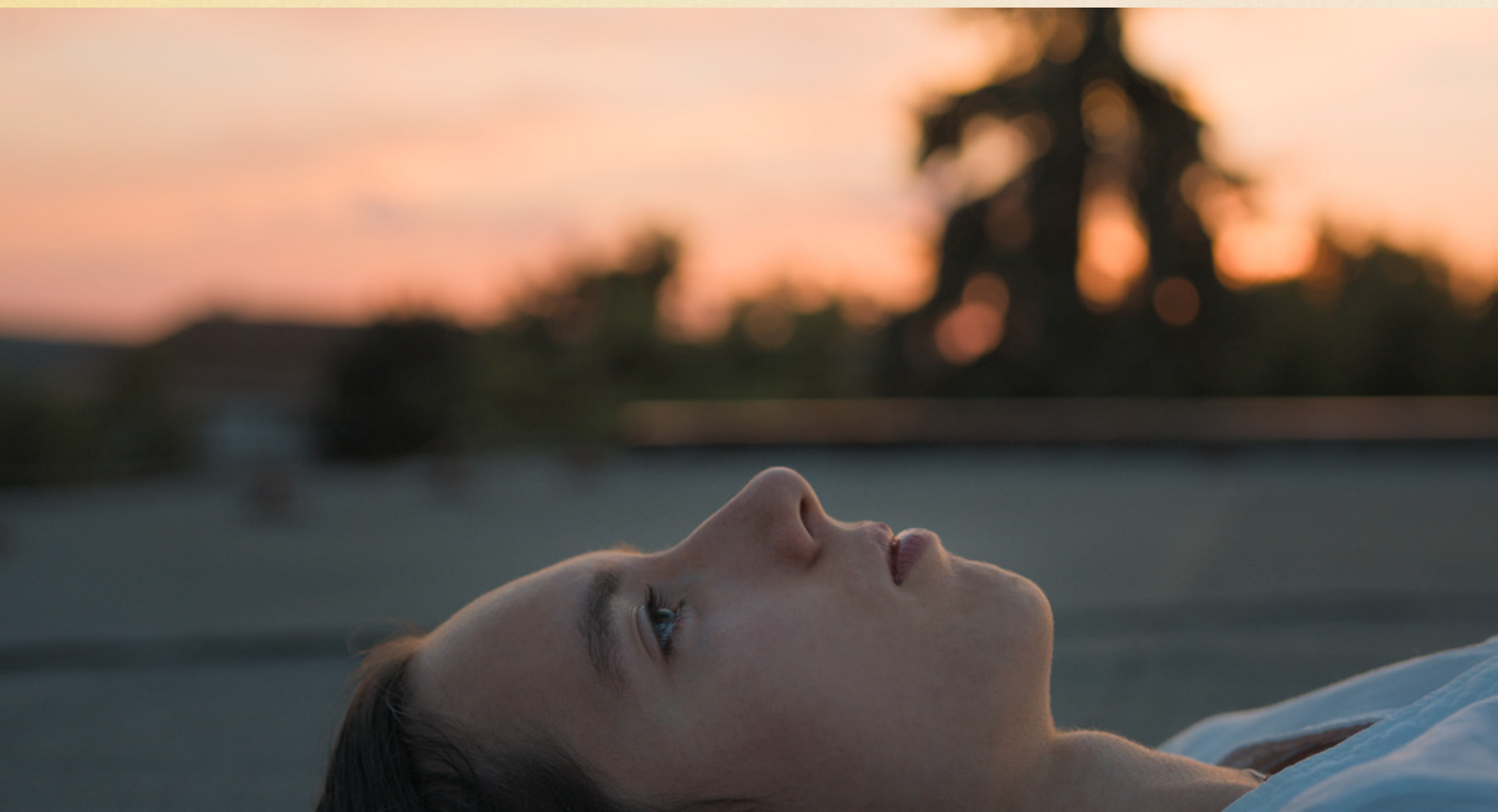
DRUHÁ

Osmnáctiletá Johana chce odejít na vysokou školu, nejtěžší zkouškou ale nejsou maturita a přijímačky. V rodině má nezastupitelnou roli, denně pomáhá s péčí o sestru s hendikepem. Johanu tak čeká ještě další výzva - dát poprvé v životě sebe na první místo.

Synopse

Osmnáctiletá Johana chce pryč z rodného maloměsta. Touží složit maturitu a odejít studovat na vysokou. Poslední rok střední školy pro ni ale představuje náročnější období než pro její spolužáky. Ve své rodině má totiž nezastupitelnou roli - denně pomáhá s péčí o mladší sestru s postižením. Přes veškerou lásku se musí vymanit z očekávání všech, najít vlastní prostor a opustit stín své sestry. Johana je tzv. skleněné dítě, nezáměrně přehlížená přetíženými rodiči i světem. Zvládne překonat pochybnosti i pocit viny a dovolí si, jako ta druhá, dát sebe na první místo? Observační dokumentární film přibližuje dlouhodobě opomíjené téma zdravých sourozenců v rodinách pečujících o děti se speciálními potřebami. Tento intimní snímek tak dává hlas všem, kteří se někdy cítili jako ti druzí.

Link na fotografie z filmu

Filmografické údaje

Originální název	Ta druhá
Anglický název	The Other One
Rok výroby	2024
Země	Česká republika, Slovenská republika
Délka	87 min.
Žánr	dokumentární
Promítací formát	DCP
Rozlišení	4K
Snímkovací frekvence	25 fps
Poměr stran	16:9
Zvuk	5.1
Jazyk	český (s anglickými titulky)

Režie, scénář	Marie-Magdalena Kochová
Kamera	Ludvík Otevřel, Kristina Kůlová, Marie-Magdalena Kochová
Zvuk	Alexandra Strapková
Střih	Simona Donovalová
Hudba	Jonatan Pastirčák
Dramaturgie	Josef Kokta, Martin Mareček, Viera Čákanyová
Účinkující	Johana, její rodina a další
Producenti	Vít Poláček, Petr Kubica, Aleš Hudský (m3 films), Barbora Drtílková
Koproducenti	Guča films (Matej Sotník), Česká televize (Veronika Slámová), FAMU (Tomáš Šimon, Lenka Medová)

Film podpořili: Státní fond kinematografie, Audiovizuální fond, Moravskoslezský kraj
Partneři filmu: Abakus - nadační fond zakladatelů Avastu, UPP, LCG New Media

Film byl prezentován na IDF - East Doc Forum 2022 (Institut dokumentárního filmu ČR), Dok.incubator 2023, Move it On workshop 2022, American Film Showcase Documentary Workshop 2023, KVIFF - Work in Progress Eastern Promises 2023, Ji.Hlava New Vision Co-Production Market 2023.

Film bude uveden ve světové premiéře
na KVIFF 2024 v sekci Zvláštní uvedení.

Autorský komentář

O dětech žijících s postižením a jejich rodičích jsme slyšeli mnoho příběhů. Nejsou však jediní, kteří jsou silně ovlivněni speciálními potřebami svých dětí.

Často tu jsou ještě jejich sourozenci, bratři a sestry, okolnostmi nucení předčasně dospět, aby pomáhali s náročnou rodinnou situací. Proto jsem si jako svou protagonistku vybrala Johanu a rozhodla se natočit film, který zprostředkuje perspektivu těchto sourozenců, skleněných dětí, těch druhých. Její příběh je totiž také mým příběhem a příběhem milionů dalších lidí po celém světě žijících v podobné situaci.

I já jsem sestrou holčičky s postižením. Vyrůstala jsem po jejím boku v milující rodině a vím, že situace nebyla jednoduchá pro nikoho. Vím, že všichni dělali to nejlepší, co mohli. Víم ale také, jaké to je toužit po pozornosti přetížených rodičů a přitom chápat, že ji moje sestra potřebuje mnohem, mnohem víc. Z výzkumů, ale i z mé vlastní zkušenosti, vyplývá, že sourozenci dětí s postižením si své úzkosti, osamělost

i tíhu očekávání nechávají zpravidla sami pro sebe, aby nezatěžovali své okolí ještě víc. Dlouho mi trvalo, než jsem si sama uvědomila, že mé sny, cíle a přání jsou stejně důležité, jako láska a zodpovědnost vůči mé sestře i mým rodičům.

Když jsem potkala Johanu, uvědomila jsem si, jak její život zrcadlí ten můj. Skrze ni jsem se rozhodla zachytit křehké období mezi dětstvím a dospělostí a vyprávět intimní příběh o dospívání, hledání svobody a zodpovědnosti za druhé, ale i sama za sebe. Tento příběh, který vnímám jako mou vnitřní povinnost vyprávět, bych tak ráda věnovala všem „skleněným dětem“, které vyrůstaly a žijí jako ti druzí.

Marie-Magdalena Kochová
režisérka a sestra

Biografie

Marie-Magdalena Kochová je česká režisérka žijící v Praze. Vystudovala Nová média na univerzitě v Plzni a Dokumentární režii na FAMU. Natočila několik krátkometrážních snímků, které byly promítány na mnoha mezinárodních festivalech. Její hybridní krátký film *Schránky* (2022) premiéroval na Mezinárodním festivalu v Karlových Varech 2022, soutěžil na kanadském festivalu dokumentárních filmů Hot Docs 2023, byl vybrán do kolekce The Hottest Shorts of Hot Docs 2023 a získal řadu ocenění - např. cenu za nejlepší mezinárodní studentský film na filmovém festivalu Cine-dans Amsterdam 2023. Její krátký hraný film *3 MWh* (2024) měl premiéru na Mezinárodním filmovém festivalu v Rotterdamu 2024 v sekci Ammodo Tiger Short Competition. Její tvorba se soustředí na osobní a sociální témata skrze dokumentární i hranou formu. Film *Ta druhá* (2024) je její celovečerní dokumentární debut.

Filmografie

3 MWh	2024	hraný krátký film
Schránky	2022	hybridní krátký film
Apparatgeist	2019	experimentální krátký film
OK2PAY	2019	dokumentární krátký film
Bude si svět pamatovat tvoje jméno?	2017	dokumentární krátký film
Stavědlo 1.	2017	dokumentární krátký film

Skleněné děti

Glass child neboli skleněné dítě je v zahraničí používaný pojem, označující zpravidla zdravé sourozence dětí se speciálními potřebami nebo dětí, které potřebují stálou péči a pozornost rodičů. Slovo skleněný symbolizuje, že potřeby zdravých sourozenců jsou v přetížených rodinách často nevědomky přehlíženy s ohledem na bratra nebo sestru s hendikepem, cítí se mnohdy sami a často si připadají průhledné, takřka neviditelné. Skleněným bratrem nebo sestrou ale nemusí být jen sourozenec dítěte žijícího s mentálním nebo fyzickým hendikepem. Mezi druhy zvláštních potřeb mohou patřit i duševní poruchy, autismus, jiná chronická onemocnění, ale i závislost na návykových látkách nebo zapojení do nelegálních aktivit. Pojem tedy označuje ty, jejichž jeden nebo více sourozenců vyžaduje maximální péči, pozornost a čas rodičů.

Důležitou roli v prevenci tzv. syndromu skleněného dítě hrají rodiče. V České republice ale neexistuje dostatečná podpora, ať už se jedná o odlehčující služby nebo podobné aktivity, které by přetíženým rodičům umožnily lépe zvládat náročnou rodinnou situaci a dát potřebnou pozornost i zdravému dítěti. Problémem je i malá znalost termínu „skleněné dítě“. Zahraniční studie ukazují, že skleněné děti jsou ohroženy mj. úzkostmi a depresemi mnohem více než jejich vrstevníci bez této zkušenosti. V Česku navíc neexistuje žádná organizace sdružující tyto děti a nejsou ani data o tom, kolik jich v české populaci žije. Český statistický úřad v roce 2018 uvedl, že lidí se zdravotním hendikepem do 65 let žije v Česku více než 600 tisíc - a zhruba 80 % z nich má sourozence.

Vyjádření odborné konzultantky

Sourozenci lidí se zdravotním znevýhodněním jsou skupinou, které stále není věnován dostatek pozornosti, v rámci akademických výzkumů ani v sociálních službách. Zatímco pro rodiče těchto lidí se u nás programy a služby rozvíjí a zlepšují, sourozencům se v České republice věnuje jen několik organizací a jejich podpora není dostatečná. Jedná se přitom o zranitelnou a početnou skupinu lidí. Až 31 % populace žije dle zahraničních výzkumů s nějakým druhem znevýhodnění a většina má sourozence. 70 % z nich se setkává s těžkostmi i šikanou spojenou s handicapem svého bratra či sestry.¹

Z naší praxe vyplývá, že se tito lidé od raného dětství potýkají s výzvami a překážkami, které zásadním způsobem formují jejich život. V anglicky mluvících zemích se pro sourozence lidí se znevýhodněním používá pojem Glass child syndrome, tedy syndrom skleněného dítěte. Skleněné děti jsou křehké a často si připadají průhledné, takřka neviditelné. Trápí je nedostatek pozornosti rodičů, členů širší rodiny, ale i odborníků. Pokud má jejich sourozenec chování náročné na péči, jsou mnohdy svědky či dokonce oběťmi agresivního, vulgárního nebo destruktivního chování. Již od raného věku na ně bývají kladeny vysoké nároky, očekávání a odpovědnost. Bojí se mluvit o svých emocích, mají pocit, že musí být vždycky tolerantní a chápající. Mnoho z nich vyrůstá s vědomím, že se v budoucnu budou muset o svou sestru či bratra postarat, přizpůsobit chod svého života a své vlastní rodiny jeho potřebám.

Někteří dospívající se nechtějí věnovat studiu oborů či pracovním příležitostem, které je zajímají, pokud by to znamenalo, že mají opustit rodinu. Mají celoživotní výčitky, že nebyli svým rodičům dostatečnou oporou. Naše zkušenosti bohužel potvrzují smutné závěry zahraničních výzkumů², podle nichž se v důsledku toho častěji potýkají s emočními problémy a mají potíže při navazování přátelských i partnerských vztahů.

1 <https://www.uvic.ca/research/centres/youthsociety/assets/docs/briefs/siblings-youth-disabilities-research-brief.pdf>

2 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7598646/>

Mgr. Lenka Bittmannová
Zástupkyně ředitelky SPC
Speciální pedagožka, terapeutka, autorka knihy *A na mě nemá nikdo čas*

Rozhovory s protagonisty

Rozhovor s Johanou

hlavní protagonistka filmu, sestra Rózy

Bylo pro tebe důležité, že má Majda podobný životní příběh jako ty? Že je taky sourozenkyně sestry s hendikepem?

Určitě, hodně to ovlivnilo moje rozhodování, protože to není jen tak někdo, kdo si řekl, že natočí film na tohle téma. Doufala jsem, že mi bude rozumět a přišlo mi i fajn, že budu mít s kým o mojí vlastní zkušenosti mluvit.

V čem je tvoje rodinná situace specifická oproti třeba tvým vrstevníkům, kteří mají zdravé sourozence?

Téměř každý den přináší spoustu ne úplně jednoduchých situací, které standardní rodiny nezažívají. V tom je to dost jiné. Róza má třeba často záchvaty, které musíme nějak zvládnout. Někdy se stane, že jsem s ní sama a musím jí uklidnit a pomoci jí. Řekla bych ale, že jako sourozenkyně dítěte s hendikepem mám větší smysl pro zodpovědnost.

Film sleduje tvůj maturitní rok. V čem byl pro tebe tento rok náročný?

Róza potřebuje neustálý dohled a péči. Úkoly si dělíme mezi sebe já, mamka a tatka. Takže já ji třeba vyzvedávám z družiny, dělám s ní domácí úkoly a hraju si s ní. Složitě je, že Rozálka nedokáže úplně pochopit, že se musím učit a že potřebuji teď svůj klid. Pro ni je důležité, že si chce hrát. Takže třeba učení musím plánovat na dobu, kdy Róza není doma. Obecně je to hodně stresující prostředí a není vždy ideální. A když se k tomu ještě přidá maturita, tak je to prostě náročné.

Co by ti v tvé životní situaci nejvíc pomohlo?

V době, kdy jsem byla dítě a teenager, by mi asi nejvíc pomohlo, kdybych mohla trávit víc času s rodičema – jenom já a oni. Kvůli tomu, že Rozálka vyžaduje tolik pozornosti a péče, jsem byla hodně sama a ochuzená o kontakt s rodiči. Bylo by fajn, kdyby fungovalo víc odlehčovacích služeb. Ulehčilo by to i situaci doma. Protože doma se pořád řeší jenom ty základní a důležité věci, není tam prostor pro zábavu a věci, které nejsou jen povinnosti. Třeba bychom díky tomu s našima našli víc času na sebe a náš vztah by byl lepší. Tak by mohlo pomoci, kdyby existovala možnost setkávání sourozenců jako já mezi sebou. Že bych si měla s kým o tom všem popovídat a věděla bych, že mi někdo rozumí.

Máš pocit, že tě celý proces natáčení nějak obohatil?

Začala jsem si víc uvědomovat, co je důležité. Když jsem film viděla poprvé, tak mi došlo, že mi hodně záleží na vztazích s Rózou i rodičema. Obecně mi přijde, že od té doby, co jsme všichni ten film viděli, tak máme hezčí vztahy a že se naši dokážou víc vcítit do mojí role a víc chápat moje prožívání.

Myslíš si, že by film mohl pomoci dalším sourozencům jako ty?

To je právě ta vize, se kterou jsem do toho šla. Chtěla jsem, až ten film uvidí jiní sourozenci, aby věděli, že v tom nejsou sami a že jsou podobné rodiny, jako je ta jejich. A stejně jako jsem já našla v Majdě někoho, kdo to pochopí, tak bych si přála, aby i ti další sourozenci našli ve mně někoho, kdo jim taky rozumí.

Rozhovor s Pavlínou

maminka Johany a Rozálky

V čem je vaše rodinná situace specifická? A proč jí jen málokdo dokáže porozumět?

Náročnost výchovy nebo celého soužití s dítětem s hendikepem leží v tom, že to dítě má svoje specifické projevy chování, které klade speciální nároky na celý životní styl, chod i provoz rodiny a na každého jejího člena. Potřeby Rozálky ovlivňují naše profese, přátelství a vztahy s dalšími lidmi, koníčky, volný čas, zkrátka všechno. Myslím si, že ten film velmi dobře zachycuje náročnost rituálů a situací, které se opakují každý den a člověk z toho vlaku nemůže nikdy vystoupit. Není to nic, za čím byste mohli jen tak zavřít dveře. Je to na celý život.

Rozálka vyžaduje péči dvacet čtyři hodin denně. V čem všem jí musíte pomáhat?

Prakticky ve všem. Od hygieny přes oblékání, plánování aktivit, přípravu do školy, vodění do školy. Nejhorší je, že jak v tom člověk žije už tolik let, tak to prožívá jako běžnou denní rutinu. Sama si už ani neuvědomuji, co je normální a co je nadstandard oproti jiným dětem.

Ta únava musí být velká, ne?

Rozálce teď bude čtrnáct. A musím říct, že po těch letech každodenní péče cítím stavy vyhoření. Když to srovnám s Johankou, tak podobně intenzivní péči

jsme jí dávali třeba do tří let. Pak se ty děti začínají osamostatňovat v těch základních věcech. Kdežto Rozálka mentálně stagnuje někde na úrovni tří nebo čtyř let, takže péči potřebuje neustále. Když si s ní třeba nevyčistíme zuby, tak ona to sama neudělá. Takhle je to s každou činností.

Jaká podpora by vám ve vaší situaci pomohla?

Rozhodně cenově přívětivější asistenční služba dostupná třeba i v menších městech a vesnicích. Opravdu jsou situace, kdy přemýšlíme, jak to vlastně vyřešit, abychom se z toho nezbláznili a finančně všechno zvládli.

Co bys vzkázala rodičům, kteří stejně jako ty, mají jedno zdravé dítě a druhé s hendikepem?

Chtěla bych jim vzkázat, že to druhé dítě, které je zdravé, je stejně důležité jako to dítě s hendikepem. My jsme si to na začátku vůbec neuvědomovali, protože Rozálka na sebe strhávala veškerou pozornost a čas. Bohužel nám to došlo až pozdě, že naše Johanka ten čas potřebovala taky. Že jí to během dospívání chybělo. Ale v tu chvíli jsme prostě dělali to, co jsme uměli nejlíp a co jsme považovali za správné.

Rozhovor s Tomášem

tatínek Johany a Rozálky

Vzpomeneš si, proč jste se jako rodina rozhodli do natáčení filmu zapojit?

Byl jsem rád, že se někdo o téma sourozenectví zajímá, protože se o tom moc nemluví a díky filmu by se to mohlo dostat do širšího povědomí.

Jaká byla pro tebe zkušenost s natáčením?

Uvědomil jsem si díky tomu spoustu věcí, nad kterými jsem neměl čas ani přemýšlet. Jak to má Johanka, jaké to má Rozálka, jaké Pavlínka, jaké to máme jako rodina. Víc to ukázalo realitu. Člověk si často něco namlouvá a nemá čas se zastavit. V tom je ten film pro nás obrovská pomoc.

Ve filmu je vidět, že se ty i Pavlína snažíte dát Róze i Johnce maximální péči, ale i tak je to hodně náročné. Jaká opatření nebo podpora by vám to ulehčila?

My hlavně potřebujeme tzv. dobít baterky. Když se člověk stará o dítě se speciálními potřebami, tak to hodně vysiluje a časem energie ubývá. Každá pomoc, která nám umožní, abychom s Pavlínou byli

třeba jenom sami dva a mohli se jít projít nebo jet na výlet a vypnout, je potřebná. Protože to nás nabíjí, abychom mohli jít dál. Abychom doplnili rezervu a z té rezervy mohli dojet zase na úplné dno a mít, kde znovu tu energii doplnit.

Cítíte, že už nemáte z čeho brát?

Přesně tak. Už jedeme snad na vzduch nebo já nevím na co.

Je něco, co bys chtěl vzkázat rodičům v podobné situaci, jako jsi ty a Pavlína?

Aby se nebáli o tom mluvit a aby nezapomínali na toho zdravého sourozence, že má taky svůj svět, a že i on nebo ona hodně potřebuje rodiče. Aby přesto všechno vysílení, které cítí a prožívají každý den, si našli aspoň trochu času pro toho šmrdlínka, který je odstrčený a dali mu i ze svého srdce a nebáli se to vyřvat do světa a poprosit nejbližší rodinu, aby se zapojili.

Kontakt

Režie a scénář

Marie-Magdalena Kochová
mmkochova@gmail.com

Producent

m3 films
Vít Poláček
vit.polacek@gmail.com

Koproducent

Guča films
Matej Sotník
www.gucafilms.com

Koproducet

Česká televize
Veronika Slámová
www.ceskatelevize.cz

Koproducent

FAMU
Tomáš Šimon, Lenka Medová
www.famu.cz

Kontaktní osoba

Adriana Belešová
belesova.adriana@gmail.com

Sociální sítě

M3FILMS

guča
films

Česká televize

FAMU

státní
fond
kinematografie

UP
PI

avf
audio
vizuální
fond

a.ba
ku.s
NADAČNÍ FOND

Moravskoslezský
kraj

LMG
NEW
MEDIA

dok.incubator

AMERICAN
FILM
SHOWCASE

